

ALMAN BELGELERİNDE ATATÜRK VE KURTULUŞ SAVAŞI

Doç. Dr. GÜLNİHAL BOZKURT

Bu çalışmamızda, Alman Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde* bulunan bazı belgelerde 1920-1922 yılları arasında İstanbul ve Anadolu'nun "Alman" gözüyle nasıl değerlendirildiğini ortaya koymak istiyoruz.

Belgelerde, esas itibariyle Almanya'nın İstanbul'daki, kısmen de Avrupa'nın önemli başkentlerindeki temsilcileri, aldıkları istihbarata, gözlemlerine ve yerel basında çıkan haberlere dayanarak, Kurtuluş Savaşı'nın geleceğini sezinlemeye çalışmakta ve çeşitli yorumlar yapmaktadırlar.

Elimizdeki ilk belge, 9 Nisan 1920 tarihlidir ve Almanya'nın Bern büyükelçiliği'nden A.A.'a gelen rapordur: "Sultan, uyrukları üzerindeki otoritesini ve onların güvenini kaybetti. İngiltere'nin elinde bir araç olarak görülüyor ve giderek artan sayıda insan, onun hanedanı için ülkesini riske soktuğunu düşünüyor. Sultan, İtilâf Devletlerinin barış şartlarını kabul ederken, halkın genel isteklerini de nazara almalıydı. Ülkenin iç durumu çok üzücü. Genel bir anarşi var. Buna rağmen gelişmeler görülüyor. Milliyetçiler, Türkiye'nin durumunu garanti altına almanın kendilerine düştüğünden şüphe etmiyorlar"¹.

15 Temmuz 1920'de İstanbul'dan yazılan raporda ise genel bir değerlendirme yapılarak ülkenin içinde bulunduğu acıklı durum şöyle anlatılıyor²:

"Türkiye'nin önünde kaderini belirleyecek saatler uzanıyor. Mondros Ateşkesi'nin ilk haftalarında ülkenin büyük bir kısmını işgal eden İngiltere ve Fransa'nın eski dostluklarının geri gelmesi ümit ve beklentilerinde kendilerini aldatılmış hissedenden tüm Türklerde bir ümitsizlik ve nefret gözleniyor. Bir zamanlar Batı Avrupa gazetelerinde "Alman militarizmi ve barbarlığından" söz ediliyor, Almanya dünyaya bela ve entrika saçan bir devlet

* Bonn, Auswärtiges Amt Archiven. (A.A.)

¹ A.A. R. 78479, III. J. 198.

² A.A. R. 78479, J. No. 2358, III. J. 728. (İstanbul'daki Alman temsilcisi, İsviçre Kralığı'nın Elçiliğinde çalışmaktadır.)

olarak suçlanıyor ve savaşta onun pençelerinde öldüğü yazılıyordu. Sonra onun pençelerinden kurtulduğu yazıldı ve pek az kişi Almanya'dan dostça söz etti.

Ne kadar üzücü. Şimdi silahsız Türk polisi ortada yok. Türk hastahaneleri hastaları dışarı atıyor. Her sokak başında İtilaf Devletlerinin polisi var. Onların kurduğu bir pasaport bürosu önünde, yüzlerce kişi uzun kuyruklarda, gün boyu bekliyor. Ülke içinde veya dışına seyahat izni almak istiyorlar. Her yarım saatte bir atlı İtilaf Devleti polislerinin sopasına maruz kalıyorlar. Polis böylece bir kısmının gönüllü olarak sıradan ayrılmasını sağlıyor. Politikayla hiç ilgisi olmayan insanlar bile geceleri dövülerek (kanlı bir şekilde) yataklarından kaldırılıp Malta'ya gönderiliyorlar. İşgal güçleri Doğululara ne kadar küçük ve hor görüldüklerini göstermek için herşeyi yaptılar ve yapıyorlar.

Pek çok kişi tekrar Alman dostluğuna dönüyor. İtilaf Devletlerini destekleyen, Alman yanlısı olmayan pek az insan var. En kayda değer olay ise, İtilaf Devletlerine düşman, Türklerin arasında bazı Yunanlı, Ermeni ve kendilerini hep Alman hissedenden Yahudilerin olması ve ses çıkarmamaları. Rum ve Ermeniler bu anî politik değişiklik ve üzücü ekonomik durum nedeniyle varlarını yoklarını yitirdiler, Savaş öncesi, eski İngilizlerine özlem duyuyorlar. İtilaf Devletleri Doğu'daki politik ve ekonomik fiyasko ile bu halk kesimleriyle de oynadılar.

Ermeniler Türklerle bir mutabakatı memnuniyetle karşılayabilirlerdi. Bir kısım Rumlar da öyle. Ama Rumların bir kısmı aşırı bir partinin etkisi altında. Bu parti İstanbul'u Rumlaştırma amacı için çalışıyor ve herkesi, herşeyi, Türk Rumlarının Türklüğe karşı nefretini alevlendirmek için kullanıyor. Bir kısım Rumlar bu megalomaniden korkmaya başladılar. Yunan ordusuna katılan aşırı düşünceli yerli Rumların sayısı azalıyor.

İtilaf Devletlerinin nüfuzunu kırmak için çıkartılan olaylar ise İstanbul ve çevresinde güvenliği sağlanamaz hale getirdi. Bir saldırı da Beykoz'da, Mustafa Kemal yanlılarından geldi. 3-4 gün orada kaldılar. İngiliz panzerlerinin 2 taraflı koruma ateşinin yardımları ile Yunan askerleri onları uzaklaştırdı. Onlarla savaşmak için bir Yunan birliği Haydarpaşa'ya geldi. Şimdi, Kemalistler Gebze'deler. Mustafa Kemal kendi adamlarınca elde tutulan bölgede düzeni koruyor. İç Anadolu'daki trenler düzenli olarak işliyor. Yunan askerleri ise işgalden sonra İzmir-Alaşehir-Bursa hattına kendi askerlerini yerleştirdiler.

Tüm müslüman halk, Padişah'dan İngiliz taraftarı düşüncelerinden dolayı çok nefret ediyor. Taht'da kalması kesinlikle imkânsız. Sadece İngiliz koruyuculuğu onu tahtta tutabilir. Buradaki İngiliz çevre, İtalyan ve Fransız çevrelerinin kızgınlığına rağmen, bu konuda çalışmalar yapıyor.

Ekonomi dünyası ise canlandı. İngiliz ve Fransız fabrikatörler önceden satmış oldukları fabrikalarını geri almaya geldiler. İlginç olan, İngiliz, Fransız malları üzerindeki korumaya rağmen Almanya'ya sürekli mal ısmarlanması ve bol miktarda Alman lambaları, gümüşleri, ilaçları, gramafon plakları ve özellikle gazetelerinin gelmesi".

Bu rapordan yaklaşık iki ay sonra gönderilen 23 Eylül 1920 tarihli bir diğer raporda³ da, Türkiye'deki durum bu kez Anadolu karşıtı olan çeşitli kaynaklardan alıntılarla değerlendirilerek şöyle deniliyor: "Yunan kaynaklarına göre, Mustafa Kemal İstanbul Hükümeti'nden, Türk ordusunda komutan olarak kalma kaydıyla af dilemiş(!)", Parole Libre Gazetesi ekonomik nedenlerle Mustafa Kemal'i tanımayı ve İslam dostu bir politika izlemeyi tavsiye ediyor.

Alemdar Gazetesine göre M. Kemal bir apandisit ameliyatı geçirecekmiş ve durumu ağırmiş. Sabah'a (Peyam-ı Sabah'ta bahsediyor) göre, Ankara'daki muhalifleri yüzünden Konya'ya kaçmak zorunda kalmış. Antimilliyetçi gazeteler, Kemalistler arasındaki sürtüşmelere dair haberlerle dolu.

Uşak'tan Yunanlılar aracılığıyla ve Yunanistan'dan edinilen diğer bilgilere göre, Ankara'da Millet Meclisi gizli bir oturum yapmış ve epey münakaşa olmuş. Mustafa Kemal Meclis'ten çıkarken binanın önünde toplanan halka yaptığı konuşmada, Uşak'ın işgalinin önemsiz olduğunu, kısa zamanda büyük zafer haberlerinin duyulacağını söylemiş. Bu konuşma halkı yatıştırılmış, Yunus Nadi ve Muhiddin, (eskiden Taninde çalışmış), İslamiyet'e geçmiş bir Yahudi olan (!) Halide Edip'in de yardımları ile Ankara'da "Yenigün" adlı bir gazete neşrettiler (10 Ağ. 1920'de çıkmaya başlamıştır) Bu gazetede M. Kemal'i aczinden dolayı (!) suçluyorlar. Ankara'da çıkan diğer gazeteler de aynı şekilde düşmanca (!) bir tutum içindeler. Kemalistler para sıkıntısı çekiyorlar.

Pontus bölgesinde Rum halkı silahlanmış ve kemalistlere karşı başarılı çatışmalara girmiş. M. Kemal'in Ankara'dan Erzurum'a gitmek üzere yaptırdığı tren yolunun Sivas'a kadar olan kısmı bitti. Onu, Bolşevik arka-

³ A.A. R. 78479, Lage in der Türkei und im Kaukasus.

daşlarına (!) bağlayan telsiz istasyonu ise Ankara'ya yarım saat uzaklıkta olan Kireçköy'dedir.

Kemalist binbaşı Topal Osman, Türklere karşı direnen Ermenileri (!) kovmak üzere Ordu'ya yollandı.

Peyam-ı sabah gazetesi ise Kemalist harekete karşı iki tür tavır alınabileceğini, yazıyor : "Eski sadrazamın (Ali Paşa) (A. Rıza'dan sözediyor) denediği gibi onunla anlaşmak ki Kemalist eğilimli olanlarca bu yol tavsiye ediliyor veya politik tedbirler ve baskı. İki yol birleştirilebilir, Mustafa Kemal'le müzakerelere girilebilir, ona, davranışlarında ısrar ederse tüm Anadolu'nun yabancılarca işgal edileceği anlatılır. Bizce milliyetçi Donkişot kendini gülünç düşürmektedir(!) Serbestî Gazetesi ise şunları yazmaktadır : "İstanbul, Türklerin ruhu, Halifelerin makamı tehlikededir. Ankara'dakiler bilmiyorlar ki İstanbul'da hilâl batmakta ve Anadolu bir kiliseler alanı olmaktadır."

Sabah, Yunan ordusunun belki Ankara'ya kadar geleceğini yazmaktadır.

Yunan gazeteleri ise Hükümet'in kemalistlere karşı silahlanmasını komik bulmaktadır. Patris Gazetesi şunları yazıyor: "Kısa bir süre önce Sadrazam (köprüden) yoldan geçen bir avuç insana yaptığı konuşmada "Tüm dünyanın kıskandığı bir arslan olan halkımız yok olmasın" demiştir".

Görüldüğü gibi, bu rapor sadece Yunan kaynakları ve Mustafa Kemal düşmanı iç basından yararlanılarak hazırlanmıştır ve hemen tamamı uydurma haberler ve Millî Hareketin küçümsenmesi ile doludur. Halide Edip Hanım'ın Yahudilikten İslamiyete geçmiş olması ve Topal Osman'ın Karadeniz'de Ermenilere karşı savaştığı gibi yanlış bilgiler de hemen göze çarpmaktadır.

10 Aralık 1921 tarihinde İstanbul'dan Berlin'e yollanan raporda ise şunlar yazılıdır⁴:

"İstanbul'daki politik durum tüm Türkiye'de olduğu gibi hâlâ büyük bir kaos içinde. Eğer çatışan çıkarlar arasında hemen bir birlik sağlanmazsa, gelecekte özellikle ekonomik sonuçlar çok ağır olacak. İngilizler, Ankara (Ekim 1921) Anlaşması'ndan sonra giderek artan Fransız etkisine karşı savaşıyorlar. Fransızlar bir türlü tutumlarında direnmekten vazgeçmi-

⁴ A.A. R. 78479, III. J. 1648.

yorlar. Benim, geçen yıl Şark'ın İtilaf Devletlerinin mezarı olacağı yolundaki açıklamamın, gerçeğe dönüşmesi giderek yaklaşıyor.

Türkler, İtilaf Devletleri arasındaki ayrılıktan memnunlar ve İstanbul ve Boğazlar üzerindeki amaçlarını bir düzene bağlamak isteyen İngilizlere mümkün olduğu kadar karşı çıkıyorlar.

Türk-Yunan Savaşı da Ankara Anlaşması'ndan etkilendi ve artık Türkler en küçük bir anlaşmaya yanaşmayı istemiyorlar. Ama bununla doğru mu yapıyorlar? Türk Ordusu uzun savaşlar nedeniyle çok yorgun ve sadece moralleri iyi, silah ve ikmalleri değil. Türklere karşı savaşan Venizelos ve Konstantin taraftarları İstanbul ve Anadolu'da birbirleriyle öyle çatışıyorlar ki, insanın birbirlerinden çok farklı ve yüzyıllardır düşman iki millet olduklarına inanası geliyor. Fener Patriği'nin yönlendirdiği Venizelos taraftarları, bir Bizans Devleti kurmak ve mümkün olursa, düşman Yunanistan'ı dışarda bırakarak bu amaca ulaşmak istiyorlar.

Halkın ise ekonomik durumu kötü. (Hangi ırk ve dinden olursa olsunlar). İtilaf Devletlerine karşı güçsüzler. Birçok vakfın, özellikle Amerikan vakıflarının fakir kırsal kesim halkına yiyecek yardımları olmasa, çoktan, açlıktan kırılma başlamıştı bile. İstanbul'a giriş çıkışlar artık tamamen yasak.

Romanya, Güney Rusya ve Kafkas'ta yapılan düzenli ticaret durdu. Kısmen, ara ara yapılabiliyor. Bulgaristanla ticaret Yunanistan üzerinden tamamen kapalı.

Türkler başardıkları ilerlemeye rağmen geleceğe iyi bakmamaya başladılar. Çünkü savaşın uzun sürmesinin ülke ekonomisinin yeniden kurulmasını engelleyeceğinden korkuyorlar.

Burada, Halife'nin çevresindeki Türkler ise gelişmeleri korku dolu gözlerle izliyorlar ve Kemalistlerin İstanbul'a girmesinden korkuyorlar. Buna karşılar, çünkü halifeliğin yetkilerinin daraltılıp sadece ruhanî alanla sınırlandırılmasından korkuyorlar.”

14 Mart 1922'de, Londradaki Alman temsilci Sthamer ise şunları yazıyor⁵:

“Önümüzdeki günlerde Türk sorunu konusunda yapılacak Paris konferansı (mart 1922) Hint Hükümeti'nin İstanbul'daki işgal kuvvetlerinin

⁵ A.A. R. 77068, III. E. 18/3 A. Nr. 609.

çekilmesi ve kutsal yerlerin tekrar Padişah'ın egemenliği altına sokulması gibi isteklerinin istenmeyen biçimde açıklanmasıyla çok ilginç gözüküyor.

Yunan Başbakanı Londra'da bir süre bekledi ve önceleri açıkça, dostça olan bir kabul gördü. Ama Londra'da Yunanistan için borç isteme demesi başarısızlığa uğrayınca, herhalde sebatsız İngiliz politikasından artık kayda değer bir koruma beklenemeyeceğine inanarak geri döndü. Aları, İstanbul'dan İzzet Paşa'nın ve Ankara'dan Dışışleri Bakanı Yusuf Kemal Bey'in başkanlığında gelen ve burada karşılaştın Türk temsilcilerine terketti. Basından edinilen bilgiye göre, İstanbul'daki İngiliz Komutan General Harrington da izahat için Londra'ya çağırıldı.

Türk sorunu gündemin başında ve İngiliz Hükümeti'nin önerdiği çözüm, önceki yıllardaki Londra önerilerinden daha uygun gözüküyor. Bu sorunun arkasında, İngilizlerin gözünde tüm problemlerin çekirdeğini oluşturan Boğazlar bulunmaktadır. Büyükelçiliğimizin bir elemanı, İstanbul Delegasyonunun çok etkili bir üyesiyle konuşma imkanı buldu. İstanbul'un boşaltılması bir kez daha konuşuldu. İngiliz Hükümeti İngiliz menfaatlerinin, kara birlikleri olmadan sadece boğazlardaki deniz gücü yoluyla korunması olasılığı konusunda İngiliz subaylardan bir rapor istedi. Böylece İngiliz Politikası'nda bir adım ilerleme gözüküyor ve gerçekten İngiliz Kuvvetlerinin boğazlardan çekilmesi tasarlanıyor. Bu halde, Türk karasularında deniz gücü tutma hakkını İngiliz hükümeti tabii ki inceliyor. Türk temsilci bu konunun henüz konuşulmadığını belirtti. Boğazların boşaltılmasından duyulan kaygının gerçek mi olduğu yoksa propaganda amacıyla mı sık sık ortaya konduğu ve İngiltere'nin boğazları terketmekle bu bölgeyi sadece başka dış güçler için boş bir alan haline getireceği de sık sık konuşuluyor. Karadenizdeki şehirleri Fransız etkisi altına sokmayı amaçlayan Fransız Politikası'nın karanlık planları imâ ediliyor. Türk temsilci, yabancı askerlerin çekilmesi için İngiltere'nin Türklere istediği garanti konusunda güçlükler olduğunu da kabul etmektedir. Çözüm, daha önceki yıllarda kurulması, Türklere tarafından da önerilen uluslararası bir Boğazlar Komisyonunun güçlendirilmesinde gözükmektedir.

Türk temsilciyle görüştüğümüz bir başka nokta da, Trakya ve Edirne'nin Türklere geri verilmesidir. Türk temsilci, Curzon'un son günlerde Edirne de dahil olmak üzere Midye-Enez hattına sahip olmak istediğini ima ettiğini söyledi. İngilizler, Trakya'nın Türklere verilmesinin Güney Slovenya'lılar ve Romenler arasında büyük itirazlara yol açacağını ve bu yüzden bu iki devletin Yunanlılarla birlik olacağına işaret etmektedirler.

Buna karşılık, Türk temsilci Belgrad'ın Türk isteklerine dostça itiraz edebileceğini, ama Romenlerin Türklere düşman tutumlarından şüphe edilemeyeceğini söyledi. Buradaki basın, Yunanlılarca elde tutulan bölgelerdeki işgali zaruri görüyor. Türk delege, bu konudaki İngiliz tutumuna razı ama otonomiye genişletmeyi amaçlayan İngiliz isteklerini reddediyor ve Hıristiyan bir valinin atanacağı İzmir için bir otonomiye kabul ediyor. Azınlıklar için de Türkler karşılıklı esasına dayanan geniş imtiyazlar tanımaya hazırlar. İngiltere, Selanik-İzmir Stratejik çizgisiyle bir deniz üssüne sahip olma kazancı nedeniyle İzmir'in geri verilmesine karşı çıkıyor.

Türk temsilci önümüzdeki Paris Konferansı'nda bir mutabakata varılamıyacağına, bir kez daha Türklerin yolunu keseceğine inanıyor.

İki Türk Delegasyonu da burada askerce davranıyor ve derin bir fikir alışverişi içindeler. Londra'da çok kısa bir süre daha kalıp, Paris'e dönecekler”.

25 Nisan 1922 tarihli, Moskova'daki Alman Büyükelçiliği'nden gelen bir raporda ise⁶ İngiliz istekleri konusunda bir önceki rapor doğrulanmakta ve şunlar yazılmaktadır :

“Son günlerde buradaki Türk Sorunu hakkında aldığımız bilginin özetini veriyorum. Londra'daki Türk Delegasyonu (TBMM'nin Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey ve heyeti), tüm amaçlarına ulaşmasa bile, Türkiye önemli başarılar elde etti. İngiltere Anadolu'nun Yunanlılarca tamamen işgalini onaylamamaktadır. Sadece İzmir ve Avrupa'daki Türk toprakları konusunda tartışma vardır. İngiliz tarafı Midye-Enez hattını öneriyor. Türk Hükümeti mutlaka Edirne ve Gelibolu yarımadasını almakta ısrarlı. Çünkü, karşılığında Boğazlardan ve İstanbul'a asker sokmaktan vazgeçilecek! Türkiye şimdiye kadar ortaya koyduğu tüm direnme gücü ile tüm isteklerine erişecektir. Örneğin Anadolu'da Yunanlılara karşı yapılan savaşlarda İtilaf Devletleri pek çok kez aracılık girişimlerinde bulundular. Türkiye hemen bir ateşkes imzalamak istediği için bir süre sonra şartlarda anlaşma olacaktır. Türk temsilci birlikte büyük savaşta savaş tıkları Almanya'nın şimdi şanssız bir baskı altında olduğunu, İtilaf Devletlerin planlarına Türkiye'nin direnebilmesinin eski ittifak bakımından özellikle memnuniyet verici olduğunu, Türkiye'nin bu ittifak sırasında Almanya'ya Doğuda bir dayanak olarak büyük bir avantaj sağladığını da belirtti.”

⁶ A.A. R. 77068, III. E. 888.

9 Mayıs 1922'de Paris'ten yazılan raporda⁷ ise, çok ilginç bir konu, Fransa'nın "Şark"taki korumasının devam edip etmediği tartışılmaktadır. Rapor'da şu bilgiler vardır: "İngiltere ve İtalya (18-26 Nisan 1920) San Remo Konferansı'nda önemli görüş ayrılıklarına düştüler ve Fransız temsilci Millerand Doğu'daki Fransız korumasının sona erdiğini kabul etti. Mart ayındaki Paris Konferansı'nda Lord Curzon Sevres'de değişiklik isterken, kapitülasyonların devam etmesi gerektiğini de belirtti. Bunun üzerine Poincore derhal koruma konusunu açarak kapitülasyonlar devam ettikçe Fransız korumasının da devam edeceğini, Filistin'in özel durumu nedeniyle, bu konuyu bilmek istediğini söyledi. Lord Curzon ve (İtalya Dışişleri Bakanı) Schanzer derhal bir yorum yaparak, Millerand'ın San Remo'daki feragatinin kesin olduğunu belirttiler. San Remo Protokolü'nün imzalanması ve bunun İtalyan Hükümeti aracılığıyla Vatikan'a da ulaşması ile Vatikan da bu sonucu kabul etti. Ancak Vatikan Müsteşarlığı'nda, Fransa'nın korumasının yanı sıra, 1747 düzenlemesiyle kabul edilen, ayrıcalıklarının da, sona erip ermediği görüşüldü. Mantıken Fransız korumasıyla birlikte bunların da sona ermesinin gerekmesine rağmen, Müsteşarlık şuna karar verdi: Kapitülasyonlar "de Jura" devam ediyorsa, Vatikan'ın şimdiye kadar olan davranışlarına uygun olarak, imtiyazlarının kaldırılmış olduğunu resmî olarak açıklaması mümkün değildir.

Ben şu noktayı vurgulamak istiyorum :

Bana mantıksız gözükken şu: Vatikan bir yandan Rapollo Protokolü ile Fransız koruyuculuğunun kalktığını bir gerçek olarak kabul ediyor, bir yandan da koruyuculuğunun sonucu olan imtiyazları sürdürüyor. Bu da İstanbul'daki İngiliz ve İtalyan elçilerinin itirazları gibi olaylara yol açıyor."

Bu Alman raporlarını toplu olarak değerlendirdiğimizde şu sonuçlara ulaşmak mümkündür :

Raporlarda Türk halkının fakirliği, İngiliz yanlısı Padişah'a ve eski dostluklarını çiğneyen Fransa ve İngiltere'ye duyulan kızgınlık ve hayal kırıklığı açıkça dile getirilmektedir.

Rapordaki en çarpıcı noktalardan biri de Padişah'ın çevresindekilerin ve İstanbul Basını'nın, Mustafa Kemal Paşa'nın başarısından duydukları korkudur. "Teslimiyetçi ve itaatkâr" davranarak İstanbul'u ve Halifelik

⁷ R 78581, J. Nr. A. 2129, k. Nr. 733, Elçi Dr. Mayer, yazmış.

makamını elde tutabileceklerini, Anadolu'daki direnişin "İstanbul'da hilâli batıracağını, Anadolu'yu bir kilise alanı haline getireceğini" düşünmektedirler. Onları korkutan ülkenin İtilaf Devletlerinin işgali altında oluşu değil, İstanbul'un Mustafa Kemal taraftarlarının eline geçeceği ihtimalidir.

Osmanlı azınlıklarının işgal sırasındaki durum ve tutumları belirtilirken, savaş öncesi içinde buldukları ekonomik refah da bir kez daha vurgulanmakta, işgalin ülke ekonomisine vurduğu darbenin onları da güç duruma düşürdüğü gözlenmektedir. Yerli Rumların işgal güçleriyle bağlantısı da ortadadır.

Belgelerde İngiliz ve Fransız Hükümetleri arasındaki çekişmeye de sık sık değinilmektedir. İngiliz Hükümeti'nin Boğazlar üzerindeki sınırsız ihtirasına dayanan katı tutumu Ankara Anlaşması'nı imzalamış olan Fransa'yı rahatsız etmektedir. İki ülke de geriye atacakları her adımın diğeri lehine bir sonuç getirmesinden korkmakta, elde edebileceklerinin en fazlasını istemektedirler. Fransa'nın Sevres ve Filistin üzerindeki Manda sistemine rağmen, hâlâ kapitülasyonlara dayanan koruma hakkında direnmesi; Vatikan'ın da aynı nedenle, eski Osmanlı topraklarında yaşayan Katolikler üzerindeki imtiyazlarını sürdürme politikası hukukî dayanaktan yoksunluğu nedeniyle çok ilginçtir. Fransa ve Vatikan Osmanlı Devleti'nin 1604, 1673 ve 1740 (ki 9 Mayıs 1922 tarihli raporda yanlış olarak 1747 denmektedir) tarihinde tanımış olduğu kapitülasyonlara dayanılarak, artık Osmanlı toprağı olmayan bölgelerde hâlâ "Koruma ve İmtiyaz" kurumlarından söz edilmesinin mümkün olamayacağı açıktır. Ancak ne İngiltere yeni kavuştuğu imkânlardan, ne de Fransa eski haklarından vazgeçebilmektedirler.

Belgelerde Mustafa Kemal Paşa'nın ve Türk halkının direnişi, umutları, kararlılığı da açıkça ortadadır. Ancak, Alman temsilcilerinin Büyük Taarruzu öngörememiş oldukları, barış yoluyla "Türk Sorunu"nun çözülebileceğini düşündükleri de raporlardan anlaşılmaktadır. Almanya Versailles Barışı'nı kabul etmişken, Alman temsilcilerinin Türk direnişini gıpta ile izledikleri, İtilaf Devletlerinin Anadolu'da düştükleri durumdan da memnun oldukları görülmektedir. Gerçekten, Türkiye I. Dünya Savaşı sonunda İtilaf Devletleriyle yapılan barış anlaşmalarını tanımayarak onlarla tekrar savaşa giren, zafere ulaşan ve eşit şartlarla barış masasına oturan tek Devlet'tir ve bunu da büyük bir azim ve kararlılıkla, halkına duyduğu güven ve ondan aldığı destekle Kurtuluş Savaşını gerçekleştiren Atatürk'e borçludur.